

RAZVOJ SLOVENSKE IZSELJENSKE SKUPNOSTI V ROCK SPRINGSU, WYOMING, OD NASELITVE DO ZAČETKA 30-LET 20. STOLETJA

Matjaž Klemenčič

COBISS 1.01

UVOD

Leta 1987 sem se prvič vozil po avtocesti št. 80 skozi skoraj delno puščavsko pokrajino južnega Wyominga. Pot me je vodila tudi mimo mesta Rock Springs, kate-rega zgodovina predstavlja tipično zgodba o »ameriškem talilnem loncu« pripadnikov številnih evropskih pa tudi azijskih narodov in to kljub temu, da gre – za ameriške razmere – za majhno mesto. Ker se ukvarjam z zgodovino ameriških etničnih skupin, s posebnim ozirom na slovensko me veliki reklamni napis *Welcome to Rock Springs Home of 56 Nationalities (Dobrodošli v Rock Springsu, domu 56-ih narodnosti)* ob izvozu v Rock Springs niti ni presenetil. Bolj me je presenetil velik napis *Gnidovec Hall* na enem izmed mestnih poslopij, kar je pričalo, da je slovenska izseljenska skupnost v tem mestu še »živa«.

Vendar pa je preteklo še skoraj deset let, preden sem se konec devetdesetih let lotil raziskav o zgodovine Rock Springsa in tamkajšnje slovenske izseljenske skupnosti. Preden sem se lotil tega dela, sem moral namreč dokončati zgodovino slovenskih izseljenskih skupnosti v Clevelandu (Ohio), Leadvillu (Kolorado) in San Franciscu (Kalifornija), ki so tudi izšle v knjižni obliki.¹

Rock Springs je tipično rudarsko mesto na ameriškem zahodu, čigar rudna bogastva so privabila številne priseljence iz različnih delov sveta. Kljub »tipični zgodbi o ameriškem talilnem loncu«, pa so nekatere izseljenske skupnosti ohranile del svoje narodne identitete vse do danes in to kljub temu, da je šlo in gre še danes (za ameriške razmere) za relativno majhno skupnost, ki se je razvila v že skoraj puščavskih območjih ameriškega zahoda.

Rock Springs ni bil znan le tistim, ki so se s »s trebuhom za kruhom« izselili v Ameriko, ampak tudi Slovencem, ki so živeli na slovenskem etničnem ozemlju. Za to sta s svojimi zapisi že v prvih dveh desetletjih 20. stoletja poskrbela Frank S. Tavchar in župnik Anton Schiffrer. Tako je župnik Schiffrer v poročilu, ki ga je poslal Juriju Trunku za objavo v knjigi *Amerika in Amerikanci*, med drugim zapisal:

»... Rock Springs je eno izmed tistih mest, kjer se ti ni treba na vsakem voga-

¹ Matjaž Klemenčič: *Slovenes of Cleveland: The Creation of a New Nation and a New World Community: Slovenia and the Slovenes of Cleveland, Ohio.* (Novo mesto: Dolenjska založba, 1995); Matjaž Klemenčič: *Jurij Trunk med Koroško in Združenimi državami Amerike ter zgodovina slovenskih naselbin v Leadvillu, Kolorado, in v San Franciscu, Kalifornija.* (Celovec, Ljubljana, Dunaj: Mohorjeva založba: 1999).

lu bati, da te zmečkajo kolesa poulične železnice. Kaj hočeš sredi puščave pričakovati? Kup peska in na kupu peska kup kamenja. Vseeno mi bo priznal vsakdo, ki le količkaj pozna razmere na zapadu, da je Rock Springs »the best business town« na progi Union Pacific ... Bogate zaloge premoga so privabile na tisoče močnih in zdravih rok ... Med prvimi belokožci, ki so delali v tukajšnjih rovih, je bilo nekaj Slovencev ...»²

Kakšno desetletje kasneje je Frank S. Tavchar zapisal, da so bile »... v tem mestu (Rock Springs – op. M. K.) ... zastopane že skoro vse narodnosti sveta. Slovenci so izmed vseh drugih razvili najpopolnejšo naselbino. Svojčas so bili Finci nekak vzor vsem, toda ... razšli /so se/ v druge kraje ...»³

Ravno pestra nacionalna struktura Rock Springsa, ki jo omenja Tavchar, mi je pomenila izziv za proučevanje zgodovine in širokega spektra zapletenih demografskih prostorskih struktur, zlasti razvoja posameznih etničnih skupnosti v tipični ameriški rudarski naselbini. Medtem, ko so bili prvi rezultati raziskav o razvoju nacionalne strukture Rock Springsa z okolico objavljeni že lansko leto,⁴ pa so v pričujočem članku predstavljeni prvi rezultati raziskav o zgodovini Rock Springsa in tamkajšnji slovenski izseljenski skupnosti, ki pa je omejena le na obdobje do konca dvajsetih let 20. stoletja (do velike svetovne gospodarske krize).

ZGODOVINA ROCK SPRINGSA DO PRVE SVETOVNE VOJNE

Nastanek Rock Springsa

Jugozahodni Wyoming z današnjim mestom Rock Springs je bil do sredine 19. stoletja znan le Indijancem in redkim belopoltim trgovcem ter iskalcem rude. Belopolto prebivalstvo se je na teh območjih pričelo v večjem številu naseljevati šele po letu 1849,⁵ ko so skozi južni Wyoming preusmerili staro priseljsko pot, po kateri so priseljenci potovali na »zlato obalo« v Kalifornijo. Ker se je v tem obdobju odvijal ves promet le s kočijami, je vlada Združenih držav Amerike ustanovila ob tej poti več postojank. Te so služile kot počivališče popotnikom ter za oskrbo ali menjavo konj. Eno takih postojank (Overland Stage Station) so leta 1861 odprli tudi okrog šest milj severozahodno od današnjega Rock Springsa.⁶

² Jurij Trunk: *Amerika in Amerikanci*. (Celovec: samozaložba, 1912), str. 538.

³ Jože Zavertnik: *Ameriški Slovenci in pregled splošne zgodovine Združenih držav, slovenskega naseljevanja in naselbin in zgodovina Slovenske narodne podporne jednote*. (Chicago: Slovenska narodna podpora jednota, 1925), str. 535-542.

⁴ Matjaž Klemenčič, »Nacionalna struktura mesta Rock Springs in okraja Sweetwater (Wyoming) s posebnim ozirom na Slovence«. *Kultura, identiteta in jezik v procesih evropske integracije* (Inka Štrukelj, ur.). (Ljubljana: Društvo za uporabno jezikoslovje Slovenije, 2000), str. 214-233.

⁵ Zavertnik: *Ameriški Slovenci ...*, 535.

⁶ *History of the Union Pacific Coal Mines 1868 to 1940*. (Omaha, Nebraska: The Colonial Press and Douglas, 1940), str. 46-74.

Leta 1866 sta se v bližini Overland Stage Station naselila brata Archibald in Duncan Blair⁷ in postala njena oskrbnika. Ko je družba Union Pacific Railroad zgradila do kraja, kjer sta živela brata Blair, železniško progo, sta le-ta odprla prvi premogovnik. Zgradila sta še hišo s tremi sobami, trgovino in restavracijo ter odprla rudniško pisarno. Ta »kamp« sta poimenovala Blairtown. Istočasno, ko sta brata Blair pričela z rudarjenjem v Blairtownu, je z iskanjem premogovnih ležišč – po naročilu družbe Union Pacific – začelo tudi podjetje Wyoming Coal and Mining Co. Raziskave sta vodila brata Charles in William Mellor, ki sta le nekaj milj vzhodno od Blairtowna naletela na bogata nahajališča premoga. Tako je Thomas Wardell že leta 1868 pričel z odpiranjem rudnika št. 1. Novi »kamp« so sprva imenovali Rock Spring, kasneje pa so k imenu kraja dodali še črko s, in od tedaj se imenuje Rock Springs.⁸

Razvoj Rock Springsa do naselitve Kitajcev

Razvoj rudarstva je v Rock Springs privlačil vedno nove priseljence. »Kamp« se je vse hitreje razvijal in priseljenci so kmalu namesto šotorov in preprostih barak pričeli graditi hiše. Prvo je leta 1870 postavil že omenjeni raziskovalec premogovnih ležišč, William Mellor. Istega leta je kraj dobil še trgovino, »saloon« in šolo, nove zgradbe pa je gradila tudi Wordellova rudniška družba. Najprej so na južni strani železnice zgradili upravno zgradbo, v kateri sta bili še trgovina in pošta, ki so jo preselili iz Blairtowna. Leta 1875 je Rock Springs štel že več kot 1.000 prebivalcev.⁹

Na razvoj mesta pa je najbolj vplivala družba Union Pacific. Le-ta je na začetku zaposlila v glavnem rudarje, ki so bili rojeni v ZDA. Ker pa je družba odpirala vedno nove rudnike, so se pričeli v mesto priseljevati tudi rudarji iz Evrope – sprva le prebivalstvo škotskega, irskega in valižanskega porekla ter Skandinavci (zlasti Finci). Vse do sredine sedemdesetih let 19. stoletja, so rudarji relativno dobro živeli, saj so mezde znašale med 6 in 10 dolarjev na dan. Relativno dobri zaslužki so v mesto kmalu privabili tudi prve Slovence.

V tem obdobju je bil Rock Springs podoben večini drugih rudarskih mest na ameriškem Zahodu. V mestu, ki se še vedno ni otrelo navad »divjega zahoda«, so že delovali tudi prvi katoliški ter protestantski duhovniki, katerih boj zoper »slabosti« mesta pa je podpiralo le malo moških in žena. Denar, ki naj bi ga ti darovali cerkvi, so rudarji raje porabili v igralnicah in za poravnavo dolgov v gostilnah.

⁷ Craig Sodaro, Randy Adams: *Frontier spirit. The Story of Wyoming*. (Boulder: Johnson Books, 1996), str. 89.

⁸ *History of the Union Pacific Coal Mines 1868 to 1940 ...*, 28-47.

⁹ Prav tam, 47-49.

Naselitev Kitajcev ter mednacionalne napetosti

Tako kot v večini rudarskih mest, je tudi v Rock Springsu prihajalo do številnih nesoglasij med rudarji in njihovimi delodajalci. Po enem od takih zapletov leta 1875 pa so se razmere močno spremenile. Kot je zapisal Hermann Glafecke, urednik *The Cheyenne Leader*, je:

»... jeseni leta 1875 železniška družba zaposlovala okrog 500 belih rudarjev ... S. H. H. Clark, nadzornik rudnikov, je zahteval od rudarjev, naj se ... organizirajo tako, da bodo lahko nakopali za najmanj 25 odstotkov več premoga. Rudarji so mu odgovorili, da bodo razmislili o zadevi, in mu sporočili svoje zamisli tisti večer. Prišlo je do sestanka rudarskih sindikatov ... in sklenili so, da ne bodo povečali proizvodnje. Clark je izrazil veliko presenečenje ... Nato je napovedal, da bodo imeli kmalu ljudi, ki bodo pripravljene delati in izkopati toliko rude, kolikor je bo rudniška družba hotela ... 60 dni kasneje je v Rock Springških rudnikih delalo 300 kitajskih delavcev ...«¹⁰

Z naselitvijo Kitajcev so se precej znižale tudi plače rudarjev. Tako so po novem belopolti rudarji zaslužili od 1,75 do 3 dolarje, Kitajci in Japonci pa od 1,35 do 1,75 dolarja za 10 ur dela na dan.¹¹ Večina belopoltnih rudarjev, ki je nasprotovala »uvozu« poceni kitajske delavne sile, je pričela stavkati. Seveda so vsi takoj izgubili delo in so tudi kmalu zapustili Rock Springs, ko je postalo jasno, da se ne bodo mogli več vrniti na svoja delovna mesta. Po stavki je z delom nadaljevalo le okrog 50 belopoltnih rudarjev in okrog 150 Kitajcev. S tem je postalo belopoltnim rudarjem takoj jasno, kako bodo v primeru ponovne stavke ukrepali njihovi delodajalci.

Kitajci, ki so dobili zaposlitev v rudnikih, so bili od prvega dne deležni precejšnjih privilegijev. Zaradi tega je med njimi in ostalimi rudarji prihajalo do stalnih trenj, pa čeprav je dala premogovna družba belopoltnim rudarjem jasno vedeti, da so Kitajci pod posebnim varstvom in da bo kakršnokoli neprijetnost, ki bi bila povzročena Kitajcem, pomenila takojšnjo izgubo delovnega mesta. Do leta 1885 se je število kitajskih rudarjev povzpelo na 331, število belopoltnih pa zmanjšalo na 151. Belopoltni rudarji so se kljub vsem grožnjam svojih delodajalcev še naprej vneto zavzemali za odstranitev Kitajcev iz Rock Springsa in tako so 2. septembra 1885 izbruhnili nemiri, ki so se začeli s sporom med belopoltnimi in kitajskimi rudarji v rudniku št. 6. Po večdnevni neredih, v katerih je morala posredovati celo zvezna vojska in je življenje izgubilo 26 kitajskih rudarjev, se je večina od okrog 600 kitajskih prebivalcev umaknila, oziroma so bili izgnani, iz Rock Springsa.¹²

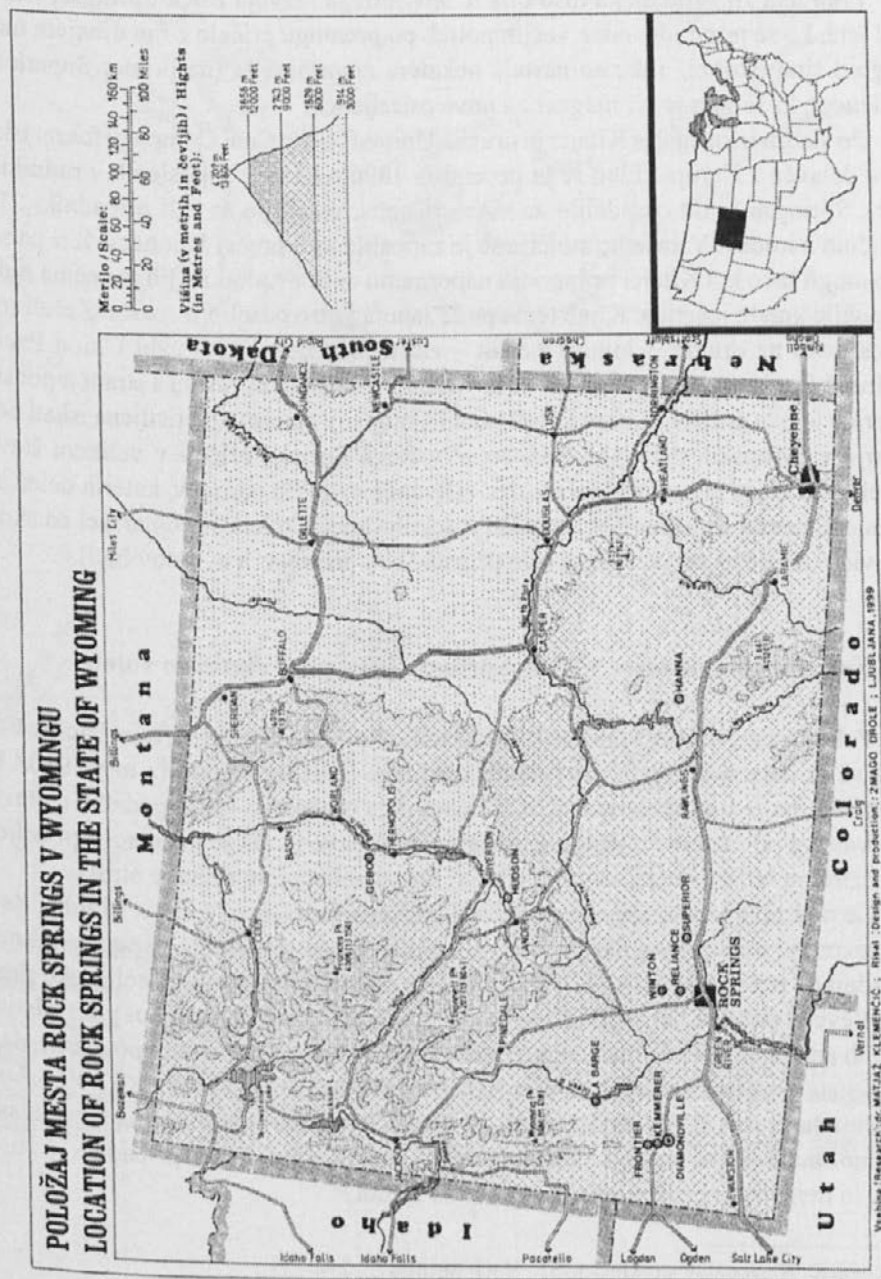
¹⁰ Prav tam, 76.

¹¹ Prav tam, 53.

¹² Prav tam, 76-79.

Rock Springs postane mesto

Kmalu po nemirih so v Rock Springsu zgradili vojašnico in prihod ameriških vojakov je življenje v mestu močno poživil. Zaživel so nekateri novi gostinski lokali in »salooni« vseh tipov in vseh nacionalnih stilov. Leta 1887 je Rock Springs dobil

tudi prvo banko. Z novimi ustanovami in zgradbami je Rock Springs vse bolj dobival mestni videz in leta 1890 od ameriških oblasti tudi dobil status mesta. Mesto se je vedno hitreje razvijalo. Tako je bilo kmalu ustanovili prvo prostovoljno gasilsko društvo, leta 1892 »Rock Springs National Bank«, leta 1893 pa je bila zgrajena tudi prva mestna bolnišnica (stavba služi temu namenu še danes).

Prva leta 20. stoletja pa niso bila le leta hitrega razvoja Rock Springsa, temveč tudi leta, ko se je zaradi vedno večjih potreb po premoгу pričelo z rudarjenjem tudi v njegovi širši okolici. Tako so nastala nekatera nova naselja (na primer Superior in Reliance), ki so bila pravi magnet za nove priseljence.

Po slabih izkušnjah s Kitajci je družba Union Pacific Coal Company tokrat iskala nove delavce v Evropi. Tako se je decembra 1896 od 1.089 zaposlenih v rudnikih v Rock Springsu le 60 opredelilo za »Američane«, ostali pa so bili pripadniki 21-ih različnih narodov. V začetku stoletja se je zaposlilo tudi precej Japoncev. Ker pa se ti niso mogli tako kot Kitajci prilagoditi napornemu delu v rudnikih, jih je večina rudarski poklic kmalu opustila. Kljub temu pa se Japonci niso odselili iz mesta. Začeli so se zaposlovati na drugih delovnih mestih – zlasti pri železniški družbi Union Pacific Railroad Company. Z opuščanjem dela v rudnikih v Roks Springsu s strani japonskih rudarjev je bila družba »Union Pacific Coal Company« ponovno prisiljena iskati nove rudarje v evropskih državah. Tako so se v Rock Springs pričeli v velikem številu priseljevati zlasti pripadniki južno– ter vzhodnoevropskih narodov, katerih delež je v skupnem številu zaposlenih v rudnikih Rock Springsa do leta 1906 narasel na skoraj polovico (od 1699 zaposlenih je bilo pripadnikov omenjenih narodov 830).²

Narodnostne razmere v Rock Springsu pred prvo svetovno vojno

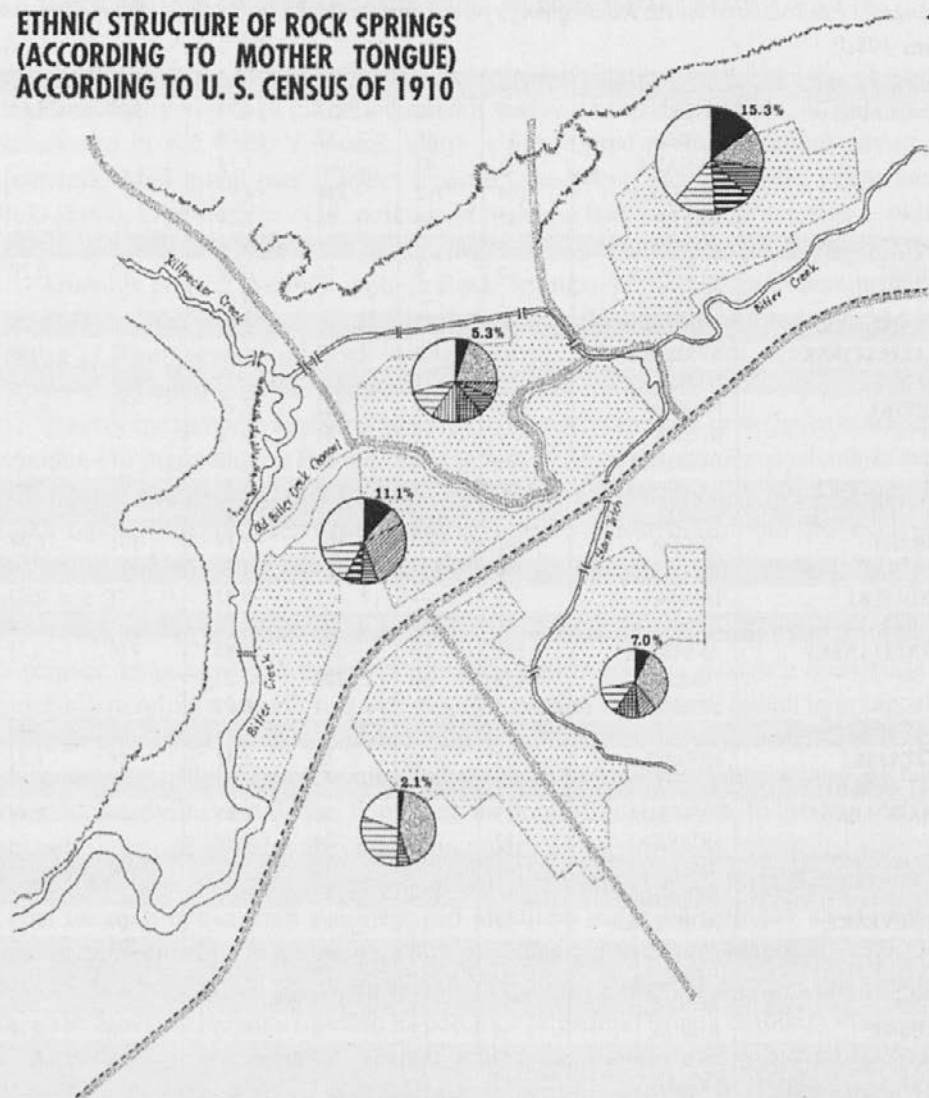
Politika zaposlovanja družb »Union Pacific Railroad Co.« in »Union Pacific Coal Co.« se je izkazovala tudi v rezultatih uradnega ljudskega štetja iz leta 1910.³ Pri analizi teh pa je potrebno opozoriti, da nam daje omenjeno štetje podatke o številu prebivalstva po maternem jeziku le za pripadnike prve in druge generacije priseljen-
cev, oziroma le za tiste, ki so v ZDA prišli kot priseljenci, in njihove otroke.

Če podrobneje analiziramo podatke ljudskega štetja iz leta 1910, vidimo, da je bilo razmerje med pripadniki prve in pripadniki druge generacije še vedno v korist pripadnikov prve generacije (1: 0,71), kar kaže na relativno mlado priseljenško skupnost. Seveda pa to ni nenavadno, saj je mesto takrat obstajalo manj kot pol stoletja.

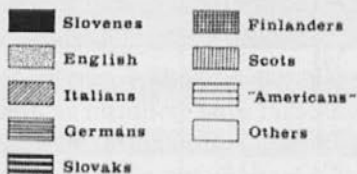
Ob analizi podatkov ljudskega štetja iz leta 1910 je potrebno tudi poudariti, da je prebivalstvo s slovenskim materinim jezikom s svojimi nekaj več kot 8,17 % v skupnem številu prebivalstva predstavljalo, v mestu Rock Springs tretjo najštevilčnejšo narodno skupnost (za angleško ter »ameriško«) in marsikateri njen pripadnik je pustil trajen in neizbrisen pečat bodisi v zgodovini mesta.¹³

¹³ Klemenčič, Nacionalna struktura mesta Rock Springs ..., 214-233.

ETHNIC STRUCTURE OF ROCK SPRINGS (ACCORDING TO MOTHER TONGUE) ACCORDING TO U. S. CENSUS OF 1910

POPULATION BY MOTHER TONGUE ^{*)}

***) Remark:**

INCLUDED ARE ONLY THOSE POPULATION GROUPS, FOR WHICH THE PERCENTAGE IN ROCK SPRINGS IS MORE THEN 3.0%.

Research: dr. MATJAZ KLEMENČIČ
Design and production: ZMAGO DRDLE
LJUBLJANA, June 2001

Tabela 1: *Prebivalstvo mesta Rock Springs po maternem jeziku in glede na državo rojstva (leta 1910).*

<i>materini jezik</i>	<i>država rojstva</i>	<i>G-1</i>	<i>G-2</i>	<i>sk.</i>	<i>%</i>	<i>skupaj</i>	<i>%</i>
ANGLEŠKI	ANGLIJA	390	467	857	14,73	1.364	23,44
	IRSKA	17	40	57	0,98		
	KANADA	23	43	66	1,13		
	ŠKOTSKA	104	182	286	4,91		
	WALES	32	66	98	1,69		
BOLGARSKI	MADŽARSKA	1	—	1	0,02	1	0,02
ČEŠKI	AVSTRIJA	7	9	16	0,27	17	0,29
	NEMČIJA	1	—	1	0,02		
ČRNOGORSKI	ČRNA GORA	56	3	59	1,01	59	1,01
DALMATINSKI	AVSTRIJA	86	7	93	1,60	93	1,60
DANSKI	DANSKA	56	75	131	2,25	131	2,25
FINSKI	FINSKA	105	97	202	3,47	253	4,35
	RUSIJA	9	2	11	0,19		
	ŠVEDSKA	36	4	40	0,69		
FRANCOSKI	FRANCIJA	60	30	90	1,55	91	1,57
	KANADA	1	—	1	0,02		
GRŠKI	GRČIJA	101	—	101	1,74	101	1,74
HRVAŠKI	AVSTRIJA	104	9	113	1,94	113	1,94
INDIJSKI	INDIJA	1	—	1	0,02	1	0,02
IRSKI	IRSKA	25	38	63	1,08	63	1,08
ITALIJANSKI	AVSTRIJA	143	70	213	3,66	416	7,15
	ITALIJA	152	50	202	3,47		
	ŠVICA	1	—	1	0,02		
JAPONSKI	JAPONSKA	83	—	83	1,43	83	1,43
KITAJSKI	KITAJSKA	87	1	88	1,51	88	1,51
LITVANSKI	RUSIJA	2	—	2	0,03	2	0,03
MADŽARSKI	AVSTRIJA	27	8	35	0,60	55	0,94
	OGRSKA	12	8	20	0,34		
NEMŠKI	AVSTRIJA	140	74	214	3,68	406	6,98
	NEMČIJA	86	106	192	3,30		
NORVEŠKI	NORVEŠKA	31	36	67	1,15	67	1,15
POLJSKI	AVSTRIJA	24	20	44	0,76	174	2,99
	NEMČIJA	97	11	108	1,85		
	RUSIJA	11	11	22	0,38		
RUSKI	RUSIJA	4	2	6	0,10	6	0,10
SLOVAŠKI	AVSTRIJA	180	167	347	5,96	359	6,17
	OGRSKA	11	—	11	0,19		
	RUSIJA	1	—	1	0,02		
SLOVENSKI	AVSTRIJA	352	162	514	8,83	514	8,83
ŠPANSKI	MEHIKA	7	5	12	0,21	35	0,61
	ŠPANIJA	21	2	23	0,40		
ŠKOTSKI	ŠKOTSKA	75	118	193	3,32	193	3,32
ŠVEDSKI	ŠVEDSKA	64	61	125	2,15	125	2,15
TURŠKI	TURČIJA	4	1	5	0,09	5	0,09
VALIŽANSKI	WALES	57	73	130	2,23	130	2,23
»AMERIŠKI«	Z.D.A.			874	15,01	874	15,01
	skupaj	2.887	2.058	5.819	100,0	5.819	100,0

OPOMBE: G-1 = pripadniki prve generacije priseljencev (rojeni izven ZDA);

G-2 = pripadniki druge generacije priseljencev (rojeni v ZDA)

VIR: Preračunano na podlagi *13th U. S. Census 1910 – Wyoming*.

Rock Springs od prve svetovne vojne do gospodarske krize leta 1929

Prva svetovna vojna ni odločneje posegla v življenje mesta. Ves stik, ki so ga imeli meščani z vojno, je bil odhod mladih fantov na različna bojišča, od katerih se marsikateri ni več vrnil. V spomin nanje je mesto pred poštnim uradom postavilo spomenik. Med imeni padlih lahko zasledimo tudi ime Slovenca Max Jelouchana (Jelovčana), ki je služil pri 110. polku in je padel na francoskem bojišču dne 1. oktobra 1918. Doma je bil iz občine Javorje nad Škofjo Loko, Kranjsko.¹⁴

Obdobje po prvi svetovni vojni je Rock Springsu ter okoliškim krajem prineslo nov razvoj. Tako je Megath Coal Company leta 1917 odprla nove rudnike 14 milj (okrog 22,5 km) severno od Rock Springsa v kraju Winton, pa tudi v drugih krajih je rudarstvo še naprej hitro razvijalo.

Razvoj rudarstva je še naprej privlačil vedno nove in nove priseljence iz srednje vzhodne- in jugovzhodne Evrope. Tako je leta 1912 znašal delež zaposlenih iz tega dela sveta v rudnikih »Union Pacific Coal Company« okrog 36 % (972 od skupno 2.680 zaposlenih).¹⁵ Najštevilčnejši med njimi (288 zaposlenih) so bili Slovenci, katerih delež v skupnem številu je znašal skoraj 11% in je do leta 1920 narasel na nekaj manj kot 27%.¹⁶

Omeniti je še potrebno, da je družba Union Pacific Coal Company načrtno mešala pripadnike posameznih narodnostnih skupnosti in tako na delovnih mestih kot v rudarskih naseljih, v katerih so živeli rudarji s svojimi družinami. Zaradi take zaposlitvene in poselitvene politike na eni strani ni prišlo do formiranja etničnih enklav v okviru stanovanjskih četrti, kar sem študiral na primeru slovenskih izseljencev v Clevelandu, Leadvillu pa tudi San Franciscu; na drugi strani pa naj bi to mešanje narodnostnih skupnosti na delovnem mestu preprečevalo stavkovna in sindikalna gibanja. Kljub temu pa so bili tako slovenski kot tudi ostali priseljenci v Rock Springsu sposobni razvijati in ohranjati svojo etnično identiteto. Eden od razlogov za to so bile tako imenovane verižne migracije, ko so priseljencem na nekem območju v novi domovini sledili sorodniki ali znanci iz stare domovine. Drugi razlog pa so bile poroke, saj so se Slovenci le redko odločali za poroko s pripadniki drugih narodnih skupnosti. K ohranitvi slovenske identitete ter identitet ostalih priseljskih skupnosti pa je pripomoglo tudi dejstvo, da so se razlike med vami in pokrajinami iz stare domovine zabrisale, in dale prednost nacionalni identiteti (slovenski, poljski, finski itd.). Etnična identiteta se je najbolj ohranila v kulturi – še zlasti v jeziku, glasbi, načinu oblačenja ter jedilih. Nove institucije, ki so jih priseljenci ustanovili v novi domovini (etnične župnije, bratske podporne organizacije ter narodni domovi), pa so dale ohranjanju etnične identitete nove razsežnosti.¹⁷

¹⁴ Zavertnik: *Ameriški Slovenci ...*, 546.

¹⁵ *History of the Union Pacific Coal Mines 1868 to 1940 ...*, 155-156.

¹⁶ Barbara Allen Bogart. National Register of Historic Places: Slovenski dom, Rock Springs, Wyoming. Washington: United States Department of the Interior. National Park Service.

¹⁷ Matjaž Klemenčič, »Predgovor«. *Etnični fraternalizem v priseljskih deželah/Ethnic Fraternal-*

Čeprav je gospodarska kriza leta 1929 močno zamajala temelje svetovnega gospodarstva, pa se je Rock Springs s svojimi premogovniki in drugimi naravnimi bogastvi, ki so jih začeli odkrivati v njegovi okolici (nafta, uran, zemeljski plin itd.), razvijal naprej. Tako ga ni doletela usoda večine drugih rudarskih naselij v Skalnem gorovju, ki si po tej krizi v glavnem nikoli niso več popolnoma opomogla (razen če se niso preusmerila v turizem). Ostalo je eno redkih rudarskih mest, ki mu je vse do danes uspelo ohraniti svojo rudarsko preteklost in narodnostno pomešanost.

RAZVOJ SLOVENSKE SKUPNOSTI OD NASELITVE DO ZAČETKA TRIDESETIH LET 20. STOLETJA

Kdaj so se naselili prvi Slovenci na območju Rock Springsa, ni natančno znano. Po Zavertnikovem pisanju naj bi se prvi Slovenci v Wyoming priselili med letoma 1850 in 1870. Bili naj bi iskalci rude, »... ki so upali, da z odkritjem bogatih rudnih plasti hitro obogate ...« Vsekakor pa naj bi jih bilo po njegovem do leta 1892 v Rock Springsu »... že precej ... in kmalu so se začele pojavljati slovenske gostilne in prodajalne ... /in tudi/ ... družabno življenje je postajalo živahnješe ...«¹⁸

Nekaj drugačne podatke o naselitvi Slovencev pa navaja v svoji knjigi *Amerika in Amerikanci*, ki je izšla leta 1912, Jurij Trunk, ki je med drugim zapisal:

»... Slovenci so prišli sem (v Rock Springs – op. M. K.) pred 20 leti (okrog 1890 – op. M. K.); med prvimi so bili: F. in J. Kržišnik, F. Šubic in J. Potočnik. Rojaki so večinoma doma iz Poljanske doline ...«¹⁹

Čeprav je leto priselitve prvih Slovencev v Rock Springs še nejasno, pa je gotovo, da se je njihovo število do leta 1910 povzpelo že nekaj nad 500.²⁰ Še višje številke pa navaja v svojem poročilu, ki je verjetno prav tako datirano v leto 1910, župnik Andrej Schiffrer. V tem poročilu, ki ga je v knjigi *Amerika in Amerikanci* povzel tudi Jurij Trunk, je Schiffrer celo zapisal, da »... zdaj šteje mesto okrog 5778 prebivalcev; polovica jih je slovanskega pokolenja. Izmed vseh Slovanov so se Slovenci povzpeli najvišje; nad 900 bi jih mogel naštetiti ...«²¹ Vsekakor je podatek pretiran in to tako glede deleža slovanskega prebivalstva, kakor tudi o številu Slovencev. Sklepamo lahko le, da je župnik Schiffrer v tem primeru imel v mislih število vseh Slovencev, ki so spadali v njegovo župnijo – tako tiste iz okoliških naselij, kakor tudi Slovence iz sosednjih okrajev Lincoln in Unita.

Na začetku so se v Rock Springs priseljevali le posamezni Slovenci, tako da vse do začetka 20. stoletja še ne moremo govorimo o množičnih priselitvah. Intenzivnej-

ism in Immigrant Countries (Matjaž Klemenčič, ur.). (Maribor: Pedagoška fakulteta, 1996), str. 9-11.

¹⁸ Zavertnik: *Ameriški Slovenci ...*, 535-546.

¹⁹ Trunk, *Amerika in Amerikanci ...*, str. 539.

²⁰ *13th U. S. Census 1910 – Wyoming*.

²¹ Trunk: *Ameriška in Amerikanci ...*, 539.

še priseljevanje Slovencev se je pričelo šele po letu 1899, višek pa doseglo med letoma 1902 in 1910. Z nenehnim priseljevanjem se je slovenska skupnost vedno bolj utrjevala in se sčasoma tudi povsem ustalila, pri čemer so pomembno vlogo igrale tudi ženske slovenskega porekla. Čeprav jih je bilo veliko manj kot moških (razmerje moški : ženske 2,4 : 1), pa so tudi te 103 priseljenke igrale pri ustalitvi slovenske skupnosti pomembno vlogo. Ko se je slovenska skupnost v Rock Springsu po letu 1905 ustalila, je njen razvoj potekal podobno kot pri drugih priseljskih skupnostih goratega in rudarskega »divjega zahoda«. Pripadniki slovenske skupnosti so kmalu pričeli sklepati tudi zakonske zveze in številni otroci, ki so bili rojeni v okviru teh zvez so skupaj z nadaljnjim priseljevanjem Slovencev vplivali na hitro številčno rast slovenske skupnosti.²² Tako je v naslednjem desetletju je število Slovencev v mestu Rock Springs naraslo na okrog 800 (v okraju Sweetwater na nekaj več kot 1.000),²³ nato pa pričelo počasi upadati. Do leta 1980 naj bi njihovo število upadlo na nekaj manj kot 100.²⁴

Slovenski izseljenci Rock Springsu zaradi že omenjene politike družba Union Pacific Coal Company, ki je nalašč mešala pripadnike posameznih narodnostnih skupnosti tako na delovnih mestih kot v rudarskih naseljih, niso izoblikovali svoje strnjeno poseljene naselbine, kot se je to dogajalo v drugih mestih v ZDA. Svoja bivališča so imeli raztresena po vsem mestu, čeprav lahko zasledimo nekaj večjo koncentracijo predvsem v mestnem središču in bližnjih stanovanjskih četrtih, ki so nastale že v prvih desetletjih razvoja mesta (severno od železniške proge, zlasti ob 10th Street in 9th Street ter ob Clark Street in North Front Street).

Gre za sklenjeno poseljene mestne četrti, kjer so prevladovale večje večstanovanjske hiše, ki so bile najprej v glavnem v lasti rudniške družbe Union Pacific Coal Company, kasneje pa so številna stanovanja njihovi najemniki tudi odkupili. Lastniško stanovanje so leta 1910 imeli v glavnem tisti slovenski priseljenci, ki so se v Rock Springs priselili že ob koncu 19. ali v prvih letih 20. stoletja, bili stalno zaposleni in si v večini primerov tudi že ustvarili družino. V najetih stanovanjih pa so v glavnem živeli tisti posamezniki ali družine, ki so živeli v mestu šele nekaj let.²⁵

Večina priseljencev je bila stara v glavnem od 20 do 45 let in imela dokončane le štiri razrede osnovne šole. Mnogi so bili celo nepismeni. Ker so bili v glavnem vsi kmečkega porekla ali pa priučeni delavci, so morali poprijeti za najtežja, nevarna ter nezdrava dela (v glavnem v rudnikih in na železnici). Številčno močno so bile zastopane tudi starostne skupine do 10. leta starosti. Vendar pa tako stanje ni presenetljivo, saj je bilo veliko število otrok ena od glavnih značilnosti priseljskih skupnosti. In ravno ta sorazmerno številna druga generacija je postala v kasnejših obdobjih (od 30-

²² 13th U. S. Census 1910 – Colorado.

²³ Zavertnik: *Ameriški Slovenci* ..., 546.

²⁴ James Paul Allen in Eugene James Turner: *We the People. An Atlas of America's Ethnic Diversity*. (New York: Macmillan Publishing Company, London: Collier Macmillan Publishers, 1988), str. 303-304.

²⁵ 13th U. S. Census 1910 – Wyoming.

ih let 20. stoletja dalje) pomemben dejavnik v gospodarskem pa tudi političnem življenju mesta Rock Springs oziroma okraja Sweetwater.

ORGANIZIRANOST SLOVENCEV

Ko se je slovenska skupnost v Rock Springsu v prvem desetletju 20. stoletje ustalila, so pričeli tamkajšnji Slovenci ustanavljati tudi svoja društva in organizacije. Podobno kot drugod v ZDA pa tudi drugod po svetu so se organizirali v treh oblikah, in sicer v okviru društev bratskih podpornih organizacij, v okviru slovenske katoliške župnije sv. Cirila in Metoda (nekatera društva so delovala v njenem okviru) ter v okviru slovenskega narodnega doma.

Pri obravnavanju te tematike pa naletimo na številne težave, ki so v glavnem povezane s pomanjkanjem arhivskega gradiva. Tako v tem pregledu ne bomo obravnavali društvenega življenja, saj o delovanju društev bratskih podpornih organizacij ni ohranjen noben dokument, razen zapisov o finančnem poslovanju posameznih društev, ki pa se nanašajo predvsem na kasnejše obdobje. S podobnimi težavami se srečujemo tudi pri obravnavi zgodovine slovenske katoliške župnije sv. Cirila in Metoda, kjer smo v celoti vezani na knjigo Patricka A. McGovern, *History of The Diocese of Cheyenne*. (Cheyenne: samozaložba, 1941). Čeprav sem v škofijskem arhivu v Cheyennu skušal dobiti še drugo gradivo, ki bi pomagalo pri osvetlitvi zgodovine slovenske katoliške župnije v Rock Springsu, pa so mi pristojni povedali, da drugega gradiva ni na razpolago. Še največ arhivskega gradiva je na razpolago o zgodovini Slovenskega narodnega doma v Rock Springsu. Podatke o zgodovini doma pa je Barbara Allen Bogart zbrala v *National Register of Historic Places: Slovenski dom, Rock Springs, Wyoming*.

Razvoj slovenske katoliške župnije sv. Cirila in Metoda

Začetki zgodovine župnije sv. Cirila in Metoda segajo v začetek leta 1910, ko je v Rock Springsu, v tamkajšnji irski župniji Žalostne Matere Božje (=Our Lady of Sorrows Parish) službo kaplana nastopil Anton Schiffrer. Škof iz Cheyennea, J. J. Keane ga je zadolžil, »... da versko poskrbi za katoliške Slovane mesta in okolice, med katerimi je bila pretežna večina slovenska ...«²⁶

Župnija Žalostne Matere Božje je bila ustanovljena januarja 1888, prvi župnik pa je postal John Delahunty. Do izgradnje prve cerkve – s pomočjo posojil je bila zgrajena že istega leta – je moral Delahunty maševati v hišah, ki so jih za bogoslužje odsto-

²⁶ Ignacij Trpin, »Rev Anton Schiffrer – šestdesetletnik«. *Ave Maria Koledar*, leto 33 (1946). (Lemont, Illinois: Očetje frančiškani, 1945). – str.145-148.

pili meščani William H. O'Donnell, Dr. Edward S. Murray, Thomas Lafferty, Dennis Murphy, Horace Levesque, Tim Kinney in Michael Quealy.²⁷

Čeprav je bilo bogoslužje v novozgrajeni cerkvi namenjeno vsem katolikom Rock Springsa, pa so bili zlasti v prvem desetletju 20. stoletja v njenem delovanju aktivni tudi slovenski duhovniki. Tako je benediktinski misijonar Ciril Zupan²⁸ že leta 1899 večkrat obiskal Rock Springs in vršil verske obrede med tamkajšnjim slovenskim prebivalstvom. Podobno misijo je leta 1901 opravil tudi benediktinski duhovnik Anton Blahnik. Blahnik, ki je bil po rodu Slovak, je bil od 26. aprila do junija 1903 tudi župnik pri omenjeni župniji, ko je bil tedanji župnik John Nolan odsoten zaradi bolezni. Med slovenskim pa tudi drugim slovanskim prebivalstvom v Rock Springsu je v času župnikovanja Augusta Contija misijonaril tudi župnik Alojz Mlinar.²⁹ Nenehna rast in razvoj mesta Rock Springs in v zvezi s tem tudi župnije sta zahtevala imenovanje župnikovega pomočnika, saj tedanji župnik T. J. Barrett sam ni zmožel več vseh

²⁷ Patrick A. McGovern: *History of The Diocese of Cheyenne*. (Cheyenne: samozaložba, 1941).– str. 182-183.

²⁸ Ciril Zupan se je rodil 17. aprila 1862 v Srakovljah pri Predosljah. Že leta 1881 je po posredovanju monsignorja Toma Zupana ter opata Bernarda Ločnikarja odšel v ZDA. Stopil je v benediktinski samostan sv. Ivana v Minnesoti ter bil 24. oktobra 1886 posvečen v duhovnika. Nekaj let je obiskoval Slovence v njihovih naselbinah po vsej Minnesoti, večkrat pa je šel tudi v Kolorado in Wyoming. Ker se je v Koloradu naseljevalo vse več Slovencev, ga je opat Ločnikar maja 1894 poslal za stalno v Pueblo, kjer je kot pomožni župnik na nemški župniji Marije Pomagaj obiskoval razne slovenske naselbine. Leta 1910 so Hrvatje in Slovenci ustanovili svojo župnijo, v kateri je služboval skoraj do svoje smrti, opravljal pa je tudi službo opata samostana svojega reda v Cañon Cityju, Kolorado. Ko mu je zdravje opešalo, se je zdravil v bolnišnici v Cañon Cityju, kjer je oktobra 1951 umrl. Trunk, *Amerika in Amerikanci ...*, 605.; »Rev. Ciril Zupan, O.S.B. 75-letnik«. *Glasiilo K.S.K. Jednote*, leto 23, št. 15. (Cleveland, Ohio, 14. aprila 1937).– str. 1.; »Rev. Ciril Zupan«. *Ameriška domovina*, leto 52, št. 208. (Cleveland, Ohio, 23. oktobra 1951).– str. 1.

²⁹ Alojz (Aloysius) Mlinar je bil rojen 2. junija 1873 na Blatu v župniji Šmihel nad Pliberkom na Koroškem. Gimnazijo in bogoslovje je študiral v Celovcu, kjer je bil 20. junija 1899 posvečen v duhovnika. Najprej je kot kaplan služboval na Prevaljah (od 15. avgusta 1899 do 20. februarja 1900) in v Dobrli vasi (od februarja 1900 do 1. novembra 1900), nato pa kot provizor v Čajnc̄ah (do marca 1901), Šmarjeti pri Telenbergu (do novembra 1901), na Djekšah (do 1. avgusta 1902) in v Št. Jakobu v Rožu (do julija 1903). Kot kaplan je služboval še v mestni župniji v Beljaku, kjer je 20. septembra 1903 opravil izpit za župnika (»Pfarrconkursprüfung«).

Leta 1904 je odšel v ZDA. Najprej je deloval v nadškofiji St. Paul (Minnesota), nato pa v župnijah Roslynu in Enumclawu v državi Washington. Šest let kasneje je sezidal cerkev sv. Barbare v Black Diamondu, konec leta 1911 odšel v slovaško župnijo v Tacoma (Washington), decembra 1918 v Barberton (Ohio), konec leta 1922 pa v Leadville (Kolorado). V Leadvillu je ostal le nekaj mesecev in se še v začetku leta 1923 vrnil v Enumclaw. Nato je od leta 1924 do 1931 je služboval v župnijah škofije Regina v Kanadi. Kot je razvidno iz »Kompetenz=Tabelle«, naj bi v Ameriki in Kanadi v šestih letih ustanovil štiri župnije in sezidal sedem cerkva, katerih vrednost naj bi bila znašala okrog 50.000 dolarjev.

Leta 1931 se je vrnil na Koroško in bil imenovan za provizorja v Telenbergu, kjer je 1933 ustanovil kongregacijo žena s 125 članicami. Marca 1934 je postal župnik v Šmiklavžu ob Dravi, kjer se je 21. februarja 1935 njegovo življenje tudi izteklo.

Trunk, *Amerika in Amerikanci ...*, 563.; »Iz slovenskih naselbin: Barbertonski Slovenci«. *Ave Maria*, leto 10, št. 26. (New York, New York: Ave Maria Publishing Co., 21. decembra 1918).–

opravil. Vlogo pomožnega župnika je škof Keane junija 1909³⁰ zaupal slovenskemu duhovniku Jakobu Černetu.³¹

Čeprav je Černe služboval v teh krajih le devet mesecev, pa jim je pustil bogato zapuščino. Med drugim je v bližnjem Superiorju ustanovil misijonsko postajo, kjer se je prebrala prva maša ob božiču 1909. Župnik Barrett in njegov pomočnik Černe sta v Rock Springsu službovala do februarja 1910, ko je škof Keane na njuno mesto imenoval Francisa J. Kellerja za župnika in Antona Schiffrerja za njegovega pomočnika.³²

Ker je število prebivalcev v Rock Springsu ter okoliških naselij še naprej hitro naraščalo, cerkev ni sčasoma mogla ustreči vsem potrebam tamkajšnjih katolikov. Zato je škof Keane, ki je ob različnih priložnostih poizkušal prepričati kongregacijo o nujnosti gradnje nove cerkve, aprila 1910 župniku Kellerju in asistentu Antonu Schiffrerju skupaj z zahtevo po gradnji nove cerkve poslal več načrtov. V okviru župnije so kmalu pričeli zbirati denar za gradnjo. Med angleško govorečim prebivalstvom in Italijani je denar nabiral župnik Keller, med slovanskimi verniki pa Schiffrer. Vendar pa župnik Keller pri zbiranju denarja ni imel srečne roke – verniki so mu obljubili le za okrog 600 dolarjev prispevkov. Veliko uspešnejši je bil Anton Schiffrer, kateremu so slovanski verniki obljubili kar 6.732 dolarjev.³³ Kot je zapisal Zaverтник, so bili »... poleg Slovencev in drugih Jugoslovanov ... tudi Slovaki dobri finančni podporniki. Nekateri premožnejši Amerikanci so tudi podarili večje vsote. Veliko dohodkov so prinesle veselice in razna žrebanja ...«³⁴

Župnik Keller je zaradi tega razočaran odstopil, cerkvenim oblastem pa je bilo jasno, da si slovansko prebivalstvo želi svojo župnijo. Po odstopu župnika Kellerja je škof Keane na njegovo mesto imenoval Michaela A. Kennedyja. Ker je bil Kennedy že v letih, je škofa prosil, naj ga oprosti gradnje nove cerkve in mu predlagal, da bi za slovansko prebivalstvo namesto njega skrbel njegov pomočnik, Anton Schiffrer. Škof je Kennedyjevim prošnjam ugodil in tako je bil Schiffrer 28. julija 1910 imenovan za župnika za slovansko prebivalstvo.³⁵

Ob takem stanju je v Rock Springsu kmalu prišlo do ustanovitve slovenske župnije sv. Cirila in Metoda (=Saints Cyril and Methodius Parish). Čeprav je bil Schiffrer

str. 457.; Kompetenz=Tabelle, (datum neznan). Personalakt Alojzij Mlinar, Archiv der Diözese Gurk in Klagenfurt/=Arhiv krške škofije v Celovcu (v nadaljevanju: ADGK).; Bestätigung (podpis nečitljiv), 22. septembra 1903. Personalakt Alojzij Mlinar, ADGK.

³⁰ McGovern, *History of The Diocese of Cheyenne ...*, 182-183.

³¹ Jakob (James) Černe se je rodil 3. marca 1883 na Blejski Dobravi. Po končani kranjski gimnaziji je leta 1902 odšel v Združene države Amerike, kjer na semenišču v St. Paulu (Minnesota) končal študij bogoslužja in bil 12. junij 1908 posvečen v duhovnika. Najprej je do marca 1909 služboval v Fairfaxu (Južna Dakota) nato pa od junija 1909 v Rock Springsu (Wyoming). Konec februarja 1910 je odšel v Sheboygan (Wisconsin), kjer je ustanovil slovansko župnijo sv. Cirila in Metoda ter sezidal cerkev in župnišče. . Trunk, *Amerika in Amerikanci ...*, 554.

³² McGovern, *History of The Diocese of Cheyenne ...*, 184.

³³ Prav tam, 189; Trpin, »Rev Anton Schiffrer ...«, 146.

³⁴ Zaverтник: *Ameriški Slovenci ...*, 541.

³⁵ McGovern, *History of The Diocese of Cheyenne ...*, 189-191.

imenovan za župnika novoustanovljene slovenske župnije, pa je po odloku škofa Keaneja z dne 31. avgusta 1910 ostal še vedno tudi pomožni župnik v župniji Žalostne Matere Božje. Po tem odloku sta oba župnika živela pod isto streho in tudi obe župniji sta za svoje bogoslužje uporabljali isto cerkev. V tem »sožitju« sta župniji živeli do smrti župnika Kennedyja (25. aprila 1911). Ker je bila po Kennedyjevi smrti župnija Žalostne Matere Božje nekaj časa brez stalnega župnika se je moral Schiffrer v tem obdobju poleg organiziranja svoje župnije posvečati tudi zbiranju denarja za gradnjo nove cerkve za potrebe obeh župnij. Ob posredovanju škofa Keaneja mu od družbe »Union Pacific Coal Company« uspelo pridobiti tudi zemljišče za novo cerkev.

V času, ko je bila župnija Žalostne Matere Božje brez stalnega župnika, je prišlo tudi do poskusa ponovne združitve obeh župnij. Tako so na dveh sestankih 9. julija (vodil ga je škof Keane) in 16. julija (vodil ga je župnik James Duffy), ki sta bila dobro obiskana, sklenili, da naj bi prodali sedanjo cerkev Our Lady of Sorrows in zgradili novo, ki bi služila obema župnijama. Novo cerkev naj bi zgradili v delu mesta, ki je ležal severno od železniške proge Union Pacific Rail Road, in kjer je takrat živelo 75 do 80 % vseh katolikov. Ljudem tako ne bi bilo potrebno prečkati železniške proge, kar je bilo nevarno početje, kot so to morali do sedaj. Zaradi tega starši tudi niso bili pripravljeni pošiljati otrok k verouku. V novi cerkvi naj bi vse narodnosti imele enake pravice, kar naj bi pomenilo tudi uporabo katerikoli jezika, Anton Schiffrer pa naj bi postal župnik obeh kongregacij. Kljub vsem naporom, obljubam in lepim besedam pa združitev obeh župnij ni uspela, tako da je škof Keane moral 15. septembra 1911 imenovati v župnijo Žalostne Matere Božje novega župnika, Michaela J. Kellyja.³⁶

Člani slovenske župnije sv. Cirila in Metoda so si po neuspeli združitvi še bolj prizadevali zgraditi lastno cerkev, za kar se je po pisanju časopisa *Ave Maria* Schiffrer zavzemal že ob svojem prihodu v Rock Springs, ko je »... kot kaplan tamkajšnje irske cerkve Žal. Matere Božje ... našel, da je v Rock Springs dovolj Slovencev za lastno slovensko župnijo ...« Po neuspeli združitvi župnij »... je morala irska župnija izročiti novi župniji tudi denar (6.732 dolarjev – op. M. K.), ki ga je Rev. Schiffrer zbral ...«³⁷ leta 1910 s strani slovanskih vernikov, ki naj bi ga uporabili za izgradnjo cerkve sv. Cirila in Metoda. Seveda pri tem ni šlo za gotovino, temveč za denar, ki so ga Schiffrerju obljubili verniki za izgradnjo nove (takrat še skupne) cerkve.

Čeprav cerkvene oblasti do leta 1911 niso izdale dovoljenja za gradnjo cerkve za slovansko prebivalstvo, pa je župnik Schiffrer občasno še vedno skrbel za župnijo Žalostne Matere Božje – novembra 1912 po odhodu župnika Kellyja in februarja 1914, dokler namesto župnika Johna A. Mattesa ni službe nastopil John F. Sugrue.³⁸

Kljub vsem zapletom z dovoljenji, pa so 7. junija 1912 vendarle slavnostno položili temeljni kamen za novo cerkev sv. Cirila in Metoda. Položil ga je novi škof iz Cheyenneja, Patrick A. McGovern, ki je nasledil prejšnjega škofa Keanea. Ker je

³⁶ Ibid., 189.; Trpin, »Rev Anton Schiffrer ...«, 145.

³⁷ Trpin, »Rev Anton Schiffrer ...«, 145.

³⁸ McGovern, *History of The Diocese of Cheyenne* ..., 189.

župnija ob začetku gradnje razpolagala le s 6.732 dolarji, ki so jih obljubili verniki, je bilo sklenjeno, da bodo v prvi fazi zgradili samo kletne prostore novega cerkvenega poslopja. Sprednji del kleti naj bi začasno služil za cerkvene prostore, v zadnjem delu pa naj bi uredili peči za ogrevanje. Kot je zapisala *Ave Maria*, so se za postopno obliko gradnje cerkve odločili, ker župnik Schiffrer »... ni hotel (s posojili – op. M. K.) fare preveč obremeniti takoj ob začetku, kar bi gotovo njen napredek zaviralo ...«³⁹ Kljub vsemu pa se župnija dolgovom ni mogla izogniti. Iz župnijske računske knjige je razvidno, da je župnija do 1. januarja 1913 poravnala za zemljišče in gradbena dela 7.300 dolarjev obveznosti, dolgovala pa še 9.219,46 dolarjev.⁴⁰

Prva faza gradnje slovenske cerkve sv. Cirila in Metoda je bila zaključena tik pred božičnimi prazniki leta 1912. Božična polnočna maša je bila tudi prva slovesnost, ki je potekala v novi cerkvi. Upravičenost izgradnje te cerkve nam kažejo tudi nekateri statistični podatki o župniji iz meseca novembra 1912. Po teh podatkih naj bi bilo v župnijo včlanjenih 269 družin (okrog 1000 ljudi). V tej številki pa niso zajeti neporočeni rudarji, od katerih jih je verjetno bilo tudi kar nekaj včlanjenih v župnijo.⁴¹ Čeprav se zdi omenjena številka precej visoka, pa je po vsej verjetnosti realna, saj je župnija sv. Cirila in Metoda skrbela za vernike iz vseh slovenskih naselbin jugozahodnega Wyominga (Frontier, Kemmerer, Diamondville itd.).

Iz omenjenih statističnih podatkov je še razvidno, da naj bi verouk obiskovali 203 otroci in da je 25. decembra 1912 47 otrok je prejelo prvo sveto obhajilo. Julija 1913 naj bi škof McGovern birmal 122 otrok, v vsem letu 1913 pa je bilo v okviru župnije sklenjenih 17 porok, bilo pa je tudi 17 pogrebov. Podobno stanje je bilo v župniji tudi leta 1917. Tako naj bi bilo po statističnih podatkih tega leta v župnijo vključenih 294 družin (2004 posamezniki), verouku pa naj bi obiskovalo 168 otrok, 31 otrok pa je prejelo prvo sveto obhajilo. V okviru župnije je bilo leta 1917 57 krstov, 3 poroke in 18 pogrebov. Dolg župnije je znašal le še 3.700 dolarjev.⁴²

Ko so poplačali dolgove, so se člani župnije sv. Cirila in Metoda leta 1920 lotili gradnje župnijskega poslopja. Nova zgradba, ki je bila grajena iz kamna, je župnijo in njene člane stala okrog 9.000 dolarjev. Kar polovico omenjene vsote je prispeval Joseph Kinney.⁴³ Pri tem moramo še poudariti, da je pred izgradnjo župnišča župnik Schiffrer bival kar v lopi za spravljanje premoga.

Leta 1925 je cerkvena oblast sklenila, da bo dokončno uredila cerkveno poslopja nad kamnito kletjo, ki so jo do tedaj uporabljali za cerkvene obrede. Gradnja je bila končana malo pred koncem leta 1925. V novih prostorih cerkve sv. Cirila in Metoda, ki je bila posvečena 13. decembra s strani škofa McGoverna, je lahko naenkrat prisostvovalo obredu preko 300 ljudi. Ker je bila to ena večjih cerkva, so bili tudi izdatki za gradnjo zelo visoki. Tako naj bi župnija svoje ustanovitve leta 1910 do leta 1925 investirala v gradnjo cerkvenega in župnijskega skoraj 85.000 dolarjev. Od tega je

³⁹ Trpin, »Rev Anton Schiffrer ...«, 146.

⁴⁰ Prav tam, 192.

⁴¹ Prav tam, 192.

⁴² Prav tam, 192.

župnija plačala za zemljišča 1800 dolarjev, za izgradnjo kletnih prostorov (v katerih so maše potekale do leta 1925) okrog 14.000 dolarjev, za izgradnjo župnišča 9.000 dolarjev, za izgradnjo cerkve 59.000 dolarjev in za cerkvena oblačila 753 dolarjev.⁴⁴

Ob gradnji zgornjega dela cerkve (stala je 59.000 dolarjev) se je župnija ponovno močno zadolžila. Župnik Schiffrer si je dan in noč prizadeval čim prej odplačati omenjeni dolg, pri čemer pa ga je po pisanju *Ave Maria Koledarja* precej ovirala opozicija levičarskih društev bratskih podpornih organizacij. Poleg tega pa se je moral župnik Schiffrer stalno boriti tudi «proti cerkvi škodljivim vplivom tuje jezičnih časopisov.»⁴⁵ Kljub vem težavam pa je župniku Schiffreru uspelo dolg zmanjšati na 20.500 dolarjev (v celoti je bil poravnani leta 1933). Vendar pa so spričo prevelikih obremenitev pri župniku Schiffreru kmalu nastopile psihične težave, nakar je leta 1926 doživel še živčni zlom. Tako je moral junija 1926 zaprositi za bolniški dopust in odšel na zdravljenje v sanatorij v Milwaukee.⁴⁶

Po Schiffrerjevem odhodu so do konca dvajsetih let (oziroma do gospodarske krize leta 1929) v cerkvi sv. Cirila in Metoda službovali še John Maley (junij–oktober 1926), John Henry (oktober 1926–avgust 1927) in John Zaplotnik, J.C.D. (september 1927–julij 1930). Tudi po tem obdobju slovenščina ni izginila iz cerkve, saj je župnijo prevzel Albin Gnidovec.

Zgodovina in delovanje Slovenskega narodnega doma

Zgodovina Slovenskega narodnega doma v Rock Springsu sega v leto 1912, ko so se tamkajšnji Slovenci, kot je zapisal *Zavertnik* »... resno poprijeli akcije za gradnjo Slovenskega doma ...«⁴⁷ Tega leta so predstavniki slovenskih bratskih podpornih organizacij na sestanku v finski dvorani ustanovili družbo »Slovenski narodni dom Inc.«, ki naj bi skrbela za gradnjo doma.⁴⁸

Družba »Slovenski narodni dom Inc.« je bila najprej zamišljena kot samostojna dobičkonosna organizacija, ki bi nove člane sprejemala le ob plačilu določene pristojbine. Ta bi se, če bi premoženje družbe oziroma doma naraščalo, kasneje zviševala. Ker tak način kasnejšim priseljencem ne bi omogočal članstva v Slovenskem narodnem domu – saj bi pristojbina spričo naraščanja vrednosti zgradbe in inventarja v nekaj letih dosegla vrtooglave vsote –, bi dom sčasoma začel prehajati v roke vedno manjšemu krogu ljudi in v nekaj desetletjih bi postal njihova zasebna last. Seveda se s takim načinom organiziranosti Slovenskega narodnega doma večina članov ni stri-

⁴³ Prav tam, 193.

⁴⁴ Prav tam, 193.

⁴⁵ Trpin, »Rev Anton Schiffrer ...«, 147; McGovern, *History of The Diocese of Cheyenne* ..., 194.

⁴⁶ McGovern, *History of The Diocese of Cheyenne* ..., 194.

⁴⁷ *Zavertnik, Ameriški Slovenci* ..., 540.

⁴⁸ United States Department of the Interior. National Park Service. *National Register of Historic Places: Slovenski dom, Rock Springs, Wyoming*. (avtor: Barbara Allen Bogart).

njala. Ker tudi nekateri odborniki niso odstopili od svojih stališč, je minilo leto dni, preden so na burnih sejah društev ter odborov končno sprejeli nova pravila organiziranosti. Po teh pravilih so imeli vsi člani in članice lokalnih društev ter klubov, ki so delovala v okviru Slovenskega narodnega doma enake pravice in dolžnosti. Tudi vsak nov član, ki je pristopil kateremu koli društvu ali klubu, ki je delovalo v okviru Slovenskega doma, je postal tudi član Slovenskega doma, ne da bi mu bilo treba za včlanitev plačati višjo pristopnino. Ta novi sistem je zagotavljal, da je Slovenski narodni dom za vedno služil potrebam vsem Slovincem iz Rock Springsa ter okoliških naselij.⁴⁹

Ko so se po letu dni trajajočih prepirih končno sporazumeli glede pravil organiziranosti, je družba »Slovenski narodni dom Inc.« 24. junija 1913 kupila od premo-govne družbe »Union Pacific Coal Company« ne Bridger Avenue zemljišče, za kate-rega je plačala 787,75 ameriškega dolarja. Nato so 18. septembra 1913 podpisali še pogodbo o gradnji doma in sicer z družbo »Superior Lumber Co« iz Rock Springsa, oziroma njenim lastnikom Thomasom A. Jamesom. S to pogodbo je bilo predvideno, da mora biti dom zgrajen do 25. decembra 1913 in da bodo izdatki za gradnjo znašali 9.440 dolarjev. Iz pogodbe je še razvidno, da je družba »Superior Lumber Co.« izdelala predračun, pa ni znano, kdo je naredil načrt za stavbo Slovenskega narodnega doma. Družba »Superior Lumber Co.« je Slovenski narodni dom zgradila v roku, ki je bil določen s pogodbo, tako da so slovenski izseljenci 31. decembra 1913 v novem domu že lahko organizirali novoletni ples.⁵⁰

Gradnja Slovenskega narodnega doma in njegova notranja oprema so slovensko skupnost stale okrog 15.000 ameriških dolarjev. Vsi, ki so bili včlanjeni v dom, so vsak po svoji moči darovali denarne prispevke, pa tudi društva so vsak mesec nakazala v blagajno doma po 10 centov od vsakega svojega člana. Nekaj denarja so zbrali tudi z raznimi prireditvami, nekaj pa z izdajo obveznic. Večino teh so kupila posamezna društva, precej pa so jih pokupili tudi posamezniki, kar je dalo Slovenskemu narodnemu domu trdno podlago, saj so bili z nakupom obveznic vsi njegovi člani – tako društva kot posamezniki – zainteresirani, da se dolg čimprej poravnata. Ker pa je slovenska skupnost v Rock Springsu štela takrat okrog tisoč članov, katerih večina je bila zainteresirana za delovanje Slovenskega narodnega doma, so bili vsi dolgovi poravnani v šestih letih.⁵¹

Slovenski narodni dom je kmalu postal kraj srečevanja etničnih bratskih podpor-nih organizacij in to tako slovenskih, kakor hrvaških in italijanskih, za svoje sestanke pa so ga uporabljale tudi lokalne organizacije United Mine Workers of America. Številne družabne prireditve so v njegovih prostorih prirejala tudi vsa slovenska kulturna društva. Poleg kulturnih prireditev so pogosto prirejali tombole za financiranje potreb doma, veliko pa je bilo še plesnih prireditev. Zlasti v 30-ih in 40-ih letih 20. stoletja so

⁴⁹ Zavertnik, *Ameriški Slovenci ...*, 540.

⁵⁰ United States Department of the Interior. National Park Service. *National Register of Historic Places: Slovenski dom, Rock Springs, Wyoming*. (avtor: Barbara Allen Bogart).

⁵¹ Zavertnik: *Ameriški Slovenci ...*, 540-541.

plese prirejali dvakrat mesečno, ob plačilnih dnevih rudarjev. Pred plesi so kulturne skupine pogosto pripravile tudi humoreske v slovenskem jeziku.

V prostorih Slovenskega narodnega doma so od leta 1922 prirejali vsakoletni festival grozdja, ki so ga včasih imenovali tudi festival vina. Čeprav so se društva pri organizaciji festivala menjala vsako leto, pa so pri izvedbi prireditve v glavnem sodelovala vsa slovenska društva. Zadnji festival grozdja je bil organiziran leta 1988. Seveda so pred festivalom prostore Slovenskega narodnega doma tudi temu dogodku primerno okrasili s sadjem in listjem, pred zabavo s plesom pa so člani društva organizatorja vedno odigrali še kakšen skeč. Mnogi odrasli prebivalci Rock Springsa se še danes spominjajo, kako so se te prireditve udeleževali še iz otroških let.⁵² Glasbo za ples so izvajali lokalni glasbeniki. Med njimi je potrebno posebej omeniti orkester Vilija Jugoviča, ki je v 30-ih in 40-ih letih 20. stoletja na teh prireditvah bil stalno prisoten. Nato je v 50-ih in 60-ih letih na prireditvah goste zabavala glasbena skupina Elsie Frolic, ki je pred tem igrala harmoniko v Jugovičevem orkestru.

Slovenski narodni dom je skozi desetletja svojega obstoja nudil s svojimi prireditvami številne možnosti za ohranjanje slovenskih ter ostalih etničnih glasbenih tradicij, ki so veliko pripomogle k razvoju današnje nacionalne oziroma vseameriške polke. Tako so leta 1984 v okraju Sweetwater organizirali prvi letni festival polke. Ta se je takoj razvil vsakoletno tradicionalno prireditev, ki prinaša veliko užitkov tako nastopajočim kot tudi vsem gledalcem.

Seveda pa so v Slovenskem narodnem domu so prirejali tudi druge prireditve. Veliko je bil predvsem nabiralnih akcij v zvezi z najrazličnejšimi dogodki, kot so bile na primer naravne nesreče v Sloveniji in v Združenih državah Amerike. Na vseh prireditvah so vedno postregli s slovenskimi narodnimi jedmi, od katerih so bile najbolj popularne »kranjske klobase« in različne potice. V baru v kletnih prostorih so postregli z alkoholnimi pijačami. Ne glede na to ali se je v Narodnem domu kaj dogajalo ali ne, je bil bar odprt vsak vikend, vendar le za člane društev.

Dom pa ni nudil strehe le za društvom, ampak so ga pogosto najemali tudi za zasebne prireditve – v glavnem za poroke ali druga večja slavlja. V 70-ih in 80-ih letih 20. stoletja je dom najela tudi nova verska združba za svoje obrede, uporabljali pa so ga še za tečaje baleta in borilnih veščin. Medtem ko so za poroke ali druga slavlja dom v glavnem najemali le Slovence oziroma Američane slovenskega porekla, pa so bili tečaji baleta in borilnih veščin namenjeni vsemu prebivalstvu Rock Springsa in okolice. Tako je dom postajal vedno manj »slovenski«.

Ko so v 80-ih letih 20. stoletja priseljenci iz vrst prve in druge generacije pričeli umirati, njihovi otroci pa se pričeli starati, je pričelo močno upadati tudi število članov v društvih in organizacijah, ki so delovala v okviru Slovenskega narodnega doma. Ker so spričo premajhnega števila članov tudi društva pričela delovati le kot majhne uprave za potrebe velikih zavarovalniških družb, se je dom znašel v hudih težavah.

⁵² Intervju z gospodom Johnom Yugovichem; zadnjim oskrbnikom Slovenskega narodnega doma predno so dom leta 1998 prodali.

Ker so društva vedno težje plačevala račune za vzdrževanje doma, so ga leta 1996 dali v najem zasebnemu podjetju, ki se ukvarja s preprodajo nepremičnim in dražbami in ga potem leta 1998 prodali. Slovenski narodni domovi so po vseh Združenih državah zelo razširjeni in dom v Rock Springsu je bil ena od prvih takšnih zgradb. Čeprav so na območju Skalnega gorovja še nekateri drugi slovenski narodni domovi – najbližji Rock Springsu je dom v Spring Gleenu v Utahu – pa je slovenski dom v Rock Springsu edini v Wyomingu. Zanimivo je, da so prebivalci Rock Springsa že od vsega začetka menili, da bo ta dom poznan kot slovenski dom in ne po angleški različici tega imena. Kljub temu, da je zgradba Slovenskega narodnega doma danes v »tujih« rokah, pa so prebivalci slovenskega porekla iz Rock Springsa še danes ponosni nanjo. Številni med njimi se je spominjajo kot zgradbe, kjer so se naučili plesati polko, kjer so se naučili baleta ali borilnih veščin in kjer so srečali svojega življenjskega partnerja, oziroma kjer so se zabavali tako s svojimi rojaki kakor s prijatelji, pripadniki drugih etničnih skupin.

Druga društva

Poleg cerkvenih društev ter društev bratskih podpornih organizacij so v Rock Springsu delovala še nekatera druga društva. Tako Zavertnik omenja »dramatično društvo«, ki naj bi po njegovih navedbah delovalo občasno in je kasneje postalo ena od sekcij Slovenskega doma, ko je bil le-ta zgrajen.⁵³ Člani tega društva so, kot je bilo že omenjeno, pred vsako večjo prireditvijo v Slovenskem domu pripravili krajši humoriistični skeč.

Poleg dramskega društva Zavertnik še omenja da so »... slovenski fantje ... imeli tudi klub (team) za oporiščno igro z žogo, ter dvakrat v javni tekmi z drugim klubom zmagali ...« Klub naj bi razpadel, ko so nekateri njegovi člani oženili ali pa se izselili iz mesta.⁵⁴

V letih 1908 in 1909 so Slovenci organizirali tudi svojo večerno šolo za učenje angleškega jezika in nekaterih drugih predmetov. Ker pa je bilo »... težko podnevi delati in ponoči hoditi v šolo ...«, se za leta 1910 prijavilo premalo kandidatov, »... da bi mogli vzdrževati učitelja in pokrivati druge stroške ...«⁵⁵

AKTIVNOSTI SLOVENSКИH IZSELJENCEV NA GOSPODARSKEM IN POLITIČNEM PODROČJU

Kot smo že omenili, vsi slovenski priseljenci niso bili le slabo plačani rudarji ali železniški delavci, ki so morali poprijeti za najtežja, nevarna ter nezdrava dela. Mar-

⁵³ Zavertnik: *Ameriški Slovenci ...*, 537.

⁵⁴ Prav tam, 537.

⁵⁵ Prav tam, 537.

sikateremu je uspelo dobiti zaposlitev tudi na boljše plačanih delovnih mestih, nekateri so se celo poskusili v trgovanju z delnicami raznih zlatih, srebrnih, bakrenih – in tudi ničvrednih rudnikov. Vendar pa pri tem niso imeli kakšnih večjih uspehov. Kot je zapisal Zavertnik, je »... najboljše kazalo v Top Hillu, Nevada, kjer je bila še dokaj bogata srebrna žila. Toda družba je bila bojkotirana. Imela je tudi premalo izkušenih moči, a še manj pa kapitala za nabavo modernih strojev ...«⁵⁶

Nekaj rudarjev je poskusilo tudi z lastnim premogovnikom v Black Buttu, okrog 60 km vzhodno od Rock Springsa ob glavni železniški progi družbe Union Pacific Railroad. Kot navaja Zavertnik, je:

»... par let šlo dobro, ker so skoro vsi delavci kot solastniki vlagali svoje zasluzke v kapital svojega podjetja. Lastniki rova so bili Slovenci, Finci in Italijani ... Pri tem podjetju je nekaj časa imel precej besede bivši slovenski organizator Anton Turnšek, ki je upravljal razna družbina dela ter bil enkrat izvoljen za superintendanta rova. Pojavile so se težkoče. Včasih jim železniška družba ni dala vozov o pravem času, pa so izgubili naročilo. Zgodilo se je tudi, da denar za prodani premog ni bil takoj odposlan, in delavci so morali čakati za plačo. Vse to je povzročilo nejevoljo, in ljudje so pričeli zapuščati majno (rudnik – op. M. K.) in naselbino, češ, ko zase delam, ne dobim niti tega, kar trdo zaslužim. Pa so šli delat za druge družbe, njih podjetje pa je šlo vedno bolj rakovo pot.

Turnška je to jako jezilo, da se je vdno bolj vdajal pijači. Odpotoval je večkrat iz Rock Springsa in se vrnil nazaj ... Mož je znal poleg slovanskih jezikov tudi angleško, nemško, italijansko, finsko in madžarsko govoriti. Bil je res dober organizator za unijo, toda v podjetju ni imel sreče ...«⁵⁷

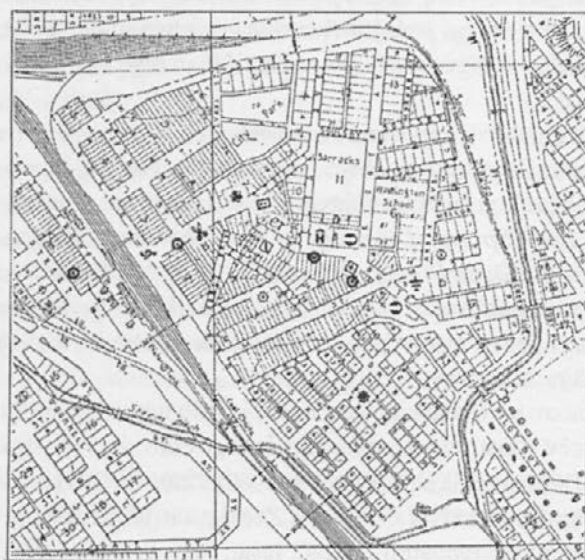
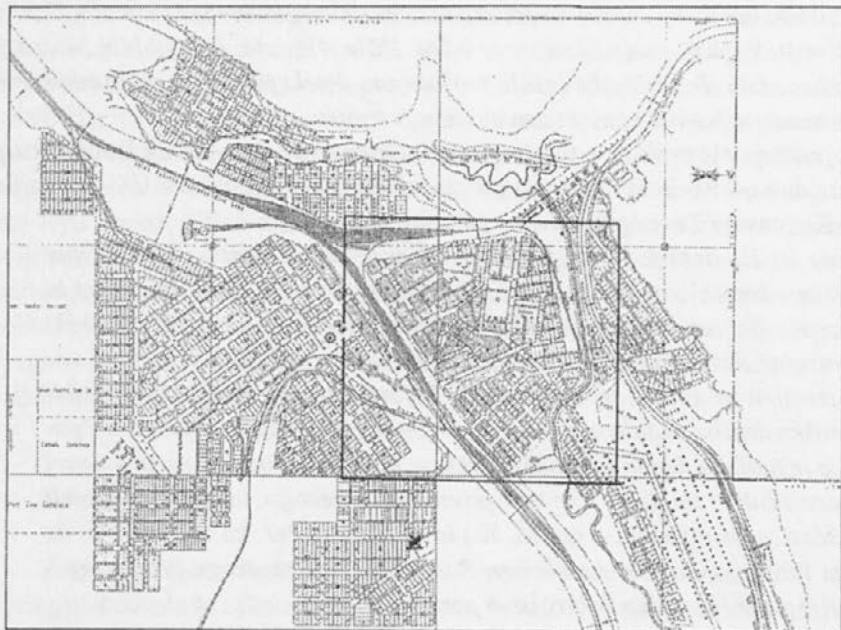
Drugi slovenski priseljenci, ki niso bili zaposleni v rudarstvu ali na železnici, pa so se ukvarjali v glavnem z gostinsko, trgovsko in obrtno dejavnostjo. Podatki o podjetnikih in podjetjih (v glavnem le naslovi in vrsta dejavnosti) so objavljeni v posebnih imenikih podjetij – v *Polk's Rock Springs Directory of Householders, Occupations of Office Buildings and Other Business Places, Including a Complete Street and Avenue Guide*. Na osnovi omenjenih publikacij in priimkov slovenskih priseljencev iz pramaterialov ljudskega štetja za leto 1910 je bilo nato mogoče ugotoviti, katera podjetja so bila v lasti slovenskih priseljencev.

Na osnovi omenjenih materialov ter terenskih preučevanj je bilo ugotovljeno, da se je največ slovenskih izseljencev ukvarjalo z gostinsko in trgovsko dejavnostjo. Med temi velja na prvem mestu omeniti Skubic Paula in Katherino, ki sta vodila trgovsko podjetje *The Rock Springs Commercial Company*. Pecej pa se jih je ukvarjalo s tako imenovanimi uslužnostnimi dejavnostmi (kovač, tesar, brivec, krojač itd.), omeniti pa je potrebno še pravnika Edwina Magagno (216 D Street) in Mrak Franka,

⁵⁶ Prav tam, 541.

⁵⁷ Prav tam, 541-542.

PODJETJA V LASTI SLOVENCEV, 1931/32 ENTERPRISES OWNED BY SLOVENES, 1931/32

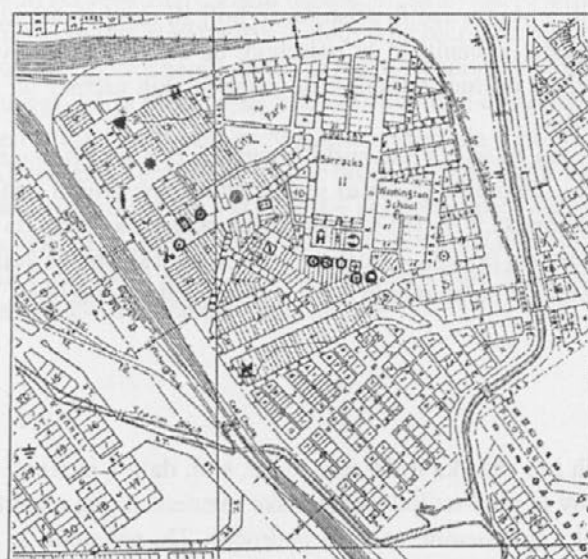
Legenda / Key:

- ☐ HOTEL / HOTEL
- ☉ BIFE, TOČILNICA / TAVERN
- ☐ MESNICA / BUTCHER SHOP
- ☐ TRGOVSKO PODJETJE / MERCANTILE COMPANY
- ☉ RANČAR / RANCHER
- ☐ GARAJE / GARAGE
- ☐ PRODAJALNA TEKSTILA / CLOTHING SHOP
- ✂ KROJAC / TAILOR
- ☉ KOZMETIČNI SALON / BEAUTY SHOP
- ☉ OBRVLEC, FRIZER / BARBER, HAIRDRESSER
- ✂ VRTNAR, CVETLIČARNA / GARDENER, FLOWER SHOP
- ☉ IZDELJIVALEC REKLAMNIH NAPISOV / SIGN-PAINTER
- ✂ TESAR / CARPENTER
- ✂ KOVAČ / BLACKSMITH
- ☉ ELEKTROTEHNIK / ELECTRICIAN
- ☐ LEKARNA / DRUGSTORE
- ☉ ODVETNIK / LAWYER

ki je skupaj z nemškim priseljencem Frankom Korfanto vodil lekarno *Frank's Pharmacy* na 744 Pilot Butte Avenue.⁵⁸

⁵⁸ *Polk's Rock Springs Directory of Householders, Occupations of Office Buildings and Other Business Places, Including a Complete Street and Avenue Guide.* (Kansas City: R. L. Polk & Co., 1939).

PODJETJA V LASTI SLOVENCEV, 1944 ENTERPRISES OWNED BY SLOVENES, 1944

Legenda / Key:

- ☰ HOTEL / HOTEL
- ⊙ BIFE, TOČILNICA / TAVERN
- ⊙ SLASČIČARNA / CONFECTIONARY
- ⊙ PRODAJALNA ŽIVIL / GROCERY
- ⊙ TRGOVSKO PODJETJE / MERCANTILE COMPANY
- ⊙ RANČAR / RANCHER
- ⊙ PEKARNA / BAKERY
- ⊙ GARAŽE / GARAGE
- ⊙ PRODAJALNA TEKSTILA / CLOTHING SHOP
- ⊙ KROJAČ / TAILOR
- ⊙ BRIVEC, FRIZER / BARBER, HAIRDRESSER
- ⊙ VRTNAR, CVETLIČARNA / GARDENER, FLOWER SHOP
- ⊙ TESAR / CARPENTER
- ⊙ KOVAČ / BLACKSMITH
- ⊙ ELEKTROTehNIK / ELECTRICIAN
- ⊙ LERARNIA / DRUGSTORE
- ⊙ ODVETNIK / LAWYER
- ⊕ ZAVAROVALNA AGENCIJA / INSURANCE AGENCY

Ko se je slovenska skupnost v mestu po prvi svetovni vojni popolnoma ustalila in pričela pomembno prispevati k življenju mesta na vseh področjih, so se začeli nekateri zgoraj imenovani obrtniki pa tudi drugi slovenski izseljenci vključevati v politično življenje mesta. Kot prvi je bil za člana mestnega sveta izvoljen Frank Ple-

mel, je na volitvah 17. novembra 1919 bil v drugem volilnem okraju s 171 glasovi izvoljen za enoletni mandat.⁵⁹ Tega leta so v mestni upravi opravljali različne funkcije še Sam Radovich, John Dolance in John Putz. Po letu 1923 pa so se kandidati slovenskega porekla bolj ali manj stalno pojavljali tako na voljenih kakor tudi na imenovanih položajih v mestni upravi.

Tabela 2: *Uslužbenci slovenskega porekla v mestni upravi v obdobju 1911–1995.*

leto	člani mestnega sveta	drugi člani mestne uprave
1919	Frank Plemel	Sam Radovich*, John Dolance, John Putz
1923	Matt Steffenson	Sam Radovich*, John Dolance
1925	Matt Steffenson	John Mrak, Pate Ugrin
1927	Matt Steffenson	
1929	Matt Steffenson	Valen. Marcina, John Dolance, John Veronda

* Kandidati neslovenskega porekla, ki pa so bili tesno povezani z življenjem slovenske skupnosti VIR: Zapisniki sej mestnih svetov v Rock Springsu, Arhiv City Hall v Rock Springsu.

Veliko več uspehov na političnem področju so kandidati slovenskega porekla dosegli na volitvah v mestni svet od začetka 30-ih let naprej, ko je bil na vsakih volitvah izvoljen v mestni svet vsaj en član, poleg tega pa jih je še nekaj delalo v mestni upravi. Tako so bili v okviru svojih pristojnosti bolj ali manj stalno udeleženi v odločanju o »usodi« mesta. Omeniti je še potrebno, da sta bila njihov vpliv ter politična moč precej odvisna od tudi od splošnih gospodarskih razmer ter samega razvoja slovenske skupnosti.

Na splošno lahko rečemo, da so bili Slovenski Američani iz Rock Springsa v volilnih bojih relativno uspešni. Zanimivo je, da to ni bila značilnost drugih tamkajšnjih slovanskih priseljenskih skupnosti.⁶⁰ Morda lahko ta uspeh razlagamo s tem, da so ameriški Slovenci in njihovi potomci prinesli iz domovine »umetnost sklepanja kompromisov v politiki«, ki so se je »naučili« političnih bojih v Habsburški monarhiji.

ZAKLJUČEK

V kasnejših obdobjih (od začetka tridesetih let 20. stol. dalje), je Rock Springs doživel nov razvoj. Čeprav je predstavljal za ameriške razmere skoraj nepomembno mesto, pa je doživel velike spremembe na vseh področjih. Do največjih je prišlo v nacionalni strukturi prebivalstva, kjer je prišlo do velikega upada deleža vseh evrop-

⁵⁹ Council Proceedings (prva knjiga), 17. novembra 1919, str. 249, Arhiv City Hall v Rock Springsu (v nadaljevanju: Arhiv CHRS).

⁶⁰ Mark R. Levy and Michael S. Kramer: *The ethnic factor: How America's minorities decide elections.* (New York: Simon and Schuster, 1973), str. 161.

skih skupin prebivalstva, ter pripadnikov azijskih narodov iz dežel Daljnega Vzhoda, katerih delež je leta 1980 znašal le 0,6%. Najbolj pa je na spreminjanje nacionalne strukture v okraju Sweetwater vplivalo intenzivno priseljevanje prebivalstva španskega ter mehiškega porekla, katerih delež je skupnem številu prebivalstva okraja do leta 1980 narasel na skoraj 8%.⁶¹

Kljub tem spremembam nacionalne strukture prebivalstva pa je mesto Rock Springs ostalo eno redkih premogovnih mest v Wyomingu, ki mu je vse do danes uspelo ohraniti svojo rudarsko preteklost in narodnostno pomešanost. Ostala mesta v Wyomingu, ki so nastala iz »kampov« ob premogovnikih (na primer Cambria v okraju Weston, Monarch v okraju Sheridan ali Sunrise v okraju Platte), so izgubila kakršne koli ostanke nekdanje pestre etnične pomešanosti. Od »kampov« ob premogovnikih v okraju Sweetwater pa sta samo Reliance in Superior ohranila kakršno koli originalno arhitekturo, čeprav ni nobena od teh zunanjih struktur sama po sebi vezana na katero od etničnih skupnosti. Le mestu Rock Springs je v svojem življenju uspelo ohraniti del svoje bogate preteklosti.

Kljub temu, da so starostna, spolna in socialna struktura prebivalstva s slovenskim materinim jezikom leta 1910 pomenili solidno osnovo za nadaljnjo razvoj prebivalstva slovenskega porekla, pa se navedeni razvojni trend v kasnejših obdobjih zaradi različnih razlogov ni nadaljeval. Na to so vplivale zlasti številne selitve mladih in za delo sposobnih pripadnikov slovenske skupnosti, ki so se v iskanju boljšega zaslужka selili po vseh ZDA. Zaradi tega se je prebivalstvo slovenskega porekla pričelo najprej naglo starati, v kasnejših obdobjih pa tudi odmirati.

Kljub skoraj močnemu upadu števila pripadnikov slovenske skupnosti v mestu Rock Springs, pa je ta s svojim več kot stoletnim obstojem pustila mestu in okolici neizbrisen pečat. Zlasti cerkev sv. Cirila in Metoda ter Slovenski narodni dom predstavljata pomembno zapuščino bogate družbene in kulturne zgodovine slovenske skupnosti. Tako kot je slovenska skupnost – kot pomemben člen v pestri nacionalni strukturi prebivalstva – v preteklosti veliko pripomogla k napredku mesta, pa tudi v današnjih dneh kljub svoji številčni majhnosti še vedno prispeva k ohranjanju njegovih tradicij ter njegove prepoznavne identitete.

⁶¹ Allen James Paul and Turner Eugene James: *We the People: An Atlas of America's Ethnic Diversity*. (New York York: Macmillan Publishing Company, 1988), str. 231-234

SUMMARY

DEVELOPMENT OF THE SLOVENE IMMIGRANT COMMUNITY IN
ROCK SPRINGS, WYOMING FROM THE FIRST SLOVENE SETTLERS
UNTIL THE BEGINNING OF 1930's

Matjaž Klemenčič

History of the City of Rock Springs and its' surrounding settlements represent a history of a typical mining town in American West. The mining industries in the second half of 19th century invited many immigrants from Europe and Near East.

City started to develop in the second half of 1860s near reach coal mines and transcontinental railroad of »Union Pacific Railroad Co.« Development of mining pulled many new immigrants into the City of Rock Springs and in the city there were stores, saloons and schools in already in 1870. The number of inhabitants in the city rose to more than 1,000. Among them there were also members of relatively large Chinese and Japanese community. Chinese and Japanese workers were brought to the city by »Union Pacific Coal Co.« as cheap labor to be able to reduce the salaries of white miners. Chinese who worked as miners in the coal mines were given different privileges. Therefore it came to intense tensions between them and miners of the other nationalities. In September 1885 riots lasted for some days and army had to intervene. 26 Chinese miners lost their lives. After the above mentioned events the majority of some 600 Chinese immigrants were banished from Rock Springs.

After these events »Union Pacific Coal Co.« started to search for workers in Europe and many South- and East-European immigrants came. The result of these employment policy of »Union Pacific Railroad Co.« and »Union Pacific Coal Co.« resulted in very colorful ethnic structure population as shown in the results of 1910 U.S. Census of population. In 1910 there lived in Rock Springs more than 5,800 people, who belonged to 28 ethnic groups (including »Americans« i. e. those whose parents were born in the U.S.) who came from 24 different countries. There were many Slovenes among them who started to settle in Rock Springs around 1890.

In the beginning of 1890s only some individual Slovenes settled in Rock Springs. Intensive settled of Slovenes to Rock Springs started after 1899 and reached its peak in between 1902 and 1910. The number of Slovenes (according to mother tongue) according to U.S. census of 1910 was more than 500; they represented a third largest ethnic group in the city (after those whose mother tongue was English and »American«, for whom the census did not determine mother tongue). During the next decade this number reached its peak when it reached 800, after mid-1920's it started to decline.

In 1900s Slovenes of Rock Springs started to establish their societies and organizations. Similar as in other Slovene settlements they organized in fraternal organizations, Slovene Catholic parish of Sts. Cyril and Methodius (established in August

1912) and they built Slovene National Home (built in December 1913). The strength of Slovene community in Rock Springs is shown in expenses for the church of Sts. Cyril and Methodius and Rectory (\$85,000) and Slovene National Home (\$15,000).

The donation of Slovene businessmen helped, most of them had their businesses in saloons and were merchants, numerous were also blacksmiths, carpenters, barbers, tailors etc. Many of them tried themselves in politics. The first Slovene who was elected member of City Council was Frank Plemel. After 1923 candidates of Slovene descent became elected to the positions in the City Council and were also named to the positions in City Administration. In general we could say that Slovene Americans from Rock Springs have been relatively successful in electoral battles, which was not the case with other Slavic ethnic groups.

From the beginning of 1930s Rock Springs started new development. As a result changes occurred in ethnic structure of the city, while the number of members of European ethnic groups declined sharply we could follow a sharply increase of inhabitants of Mexican descent. Many ethnic groups were however able to retain their ethnic identity until today.

Also Slovenes succeeded in retaining its identity. The building where there was a Slovene National Home is included in National Register of Historic Places. Also the church of Sts. Cyril and Methodius is active as part of Catholic community of the city still today.